

A 81/2/7

ZAAK A 81/2

CONCLUSIE VAN DE H. ADVOCaat-GENERAAL F. DUMON

De feiten die hebben geleid tot het arrest van het Hof van Beroep te Gent van 15 januari 1980 dat thans is voorgelegd aan het Hof van Cassatie, hetwelk een prejudiciële vraag van uitleg tot ons Hof heeft gericht, zijn blijkens de memories van de partijen die een juiste analyse van dat arrest en van het arrest van het Hof van Cassatie geven, de volgende.

Op 17 juni 1979 om 21.45 u. deed zich een zwaar verkeersongeval voor te Menen, waarvoor ene Delcour Christian door voornoemd arrest van het Hof van Beroep te Gent penaal verantwoordelijk en civielrechtelijk aansprakelijk werd verklaard.

Wijlen Van Hootegem Rita, dochter van Van Hootegem en Meirsman, eisers vóór het Hof van Cassatie, die in de door Delcour bestuurde wagen had plaatsgenomen, kwam tengevolge van dat ongeval om het leven.

De "Alfa Romeo" toerismewagen waarmee Delcour Christian het ongeval heeft veroorzaakt was zijn eigendom en werd, toen het ongeval plaatsgreep, door hemzelf bestuurd.

Het rijtuig was niet verzekerd. Alvorens zich daarmee op de openbare weg te begeven had Delcour met medeweten van wijlen Rita Van Hootegem - die zijn verloofde was - de aan haar toebehorende autonummerplaten op zijn eigen "Alfa Romeo" wagen aangebracht.

Wegens deze omstandigheden werd wijlen Rita Van Hootegem door het Hof van Beroep te Gent als "houderes" van het rijtuig beschouwd.

Het Hof van Beroep te Gent overwoog : "Het slachtoffer Rita Van Hootegem kon niet onwetend zijn dat de eerste beklaagde (Delcour Christiaan) niet verzekerd was toen hij zijn niet geïmmatriculeerd voertuig bestuurde na er de nummerplaten op aangebracht te hebben van haar eigen voertuig. Door in die voorwaarden in dit voertuig plaats te nemen was zij te beschouwen als mede-houder van dit voertuig in de zin van artikel 4.1° van het koninklijk besluit dd. 5 januari 1957 en beschikte zij over geen enkel verhaal tegen het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds. Hetzelfde geldt voor de burgerlijke partijen Van Hootegem-Meirsman, doch enkel voor zover zij vergoeding vorderen voor lasten van de nalatenschap".

Artikel 1 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 bepaalt : "Het gemeenschappelijk waarborgfonds wordt in de plaats van de verplichtingen van de aansprakelijke dader gesteld, voor de vergoeding van de schade voortvloeiende uit lichamelijke letsels, in België veroorzaakt door motorrijtuigen die krachtens de wet van 1 juli 1956 moeten verzekerd zijn, wanneer het betrokken rijtuig niet verzekerd is overeenkomstig de bepalingen van die wet of wanneer iemand zich door diefstal of geweldpleging van het rijtuig heeft meester gemaakt ..".

Artikel 4-1° van hetzelfde koninklijk besluit bepaalt : "Het gemeenschappelijk waarborgfonds is niet tot vergoeding gehouden tegenover : 1° de eigenaar, de houder of de bestuurder van het niet verzekerde motorrijtuig dat de schade heeft veroorzaakt ...".

Bij het arrest van 10 februari 1981 verzoekt het Hof van Cassatie "het Benelux-Gerechtshof artikel 3, paragraaf 1, van de gemeenschappelijke Bepalingen behorend bij de Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen uit te leggen en meer bepaald het begrip "houders van het voertuig" nader toe te lichten".

Inleidende opmerkingen

1° Het ligt voor de hand, dat ons Hof geen uitlegging vermag te geven van het rechtsbegrip "houder ... van het voertuig", zoals het in artikel 4 - 1° van het Koninklijk besluit van 5 januari 1957 geformuleerd staat. Immers, het betreft daar geen "gemeenschappelijke rechtsregel" in de zin van artikel 1-2 van het Verdrag van 31 maart 1965.

Het Hof van Cassatie is zich dat vanzelfsprekend bewust, en het is wel van een rechtsbegrip waarop een "gemeenschappelijke rechtsregel" in de zin van het Verdrag zich beroept, dat het de uitlegging vraagt.

Hoe komt dat Hof tot zulk verzoek ?

a) In het arrest waarbij het Hof van Cassatie ons een vraag van uitleg stelt, overweegt dat rechtscollege dat de "houder van het voertuig" dat niet verzekerd is en de schade heeft veroorzaakt, die geen verhaal heeft, met toepassing van artikel 4, lid 1, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 tegen het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds, is de "houder" bedoeld door artikel 3, lid 1, van de wet van 1 juni 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Deze uitlegging van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 valt kennelijk buiten de toetsing en de bevoegdheid van ons Hof.

Echter is zij de oorzaak van de uitlegging die ons wordt gevraagd.

Nu het Hof van Cassatie overweegt, dat het rechtsbegrip "houder van het rijtuig" identiek is met het begrip neergelegd in artikel 3, lid 1, van de wet van 1 juli 1956, hetwelk zelf ook identiek is met datgene van artikel 3, § 1, van de gemeenschappelijke bepalingen behorende bij de Benelux-Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen - een "gemeenschappelijke rechtsregel" in de zin van het Verdrag van 31 maart 1965 - legt dat rechtscollege ons in conformiteit met dat Verdrag een vraag van uitleg voor van dat, in die gemeenschappelijke bepalingen neergelegd begrip.

b) Het is gewis hun nationale wet - in casu artikel 3 van de wet van 1 juli 1956 - die de Belgische gerechten, én dus het Belgische Hof van Cassatie, moeten toepassen, maar die nationale wet is niettemin een "gemeenschappelijke rechtsregel" geworden die het Hof van Cassatie, met toepassing van artikel 6-3 van het Verdrag van 31 maart 1965, verplicht is door het Benelux-Gerechtshof te laten uitleggen ingeval er een vraag van uitleg bestaat waarvan de beantwoording noodzakelijk is om zijn arrest te kunnen wijzen.

Het spreekt vanzelf, dat zo nationale wetten die worden aangenomen met toepassing van een Benelux-Overeenkomst, zoals die waarmee wij thans te maken hebben, niet de omschrijving "gemeenschappelijke rechtsregel" kregen in de zin van het Verdrag van 31 maart 1965, het geen zin zou hebben dat de Benelux-verdragen, overeenkomsten en protocollen de hoedanigheid van "gemeenschappelijke rechtsregels" zouden geven aan "gemeenschappelijke bepalingen" of model-wetten die, allemaal, uit kracht van die verdragen, overeenkomsten en protocollen - en met het oog op de harmonisering van het recht - in de nationale wetgevingen moeten worden opgenomen. Die "gemeenschappelijke bepalingen" of model-wetten worden niet toegepast door de nationale gerechten ; toegepast worden alleen, zoals hier te voren is gezegd, de nationale wetten, genomen op grondslag van die gemeenschappelijke bepalingen of van die model-wetten.

Zoals het Benelux-Gerechtshof reeds heeft beslist bij het arrest van 16 april 1980 - zaak A 79/1 - is het feit dat de Belgische wet - artikel 3 van de wet van 1 juli 1956 - dagtekent van vóór het Benelux Verdrag met zijn bijlagen in dit opzicht onverschillig.

Wanneer dus met betrekking tot die nationale wetten een vraag van uitleg rijst, schort de nationale rechter zijn uitspraak op om de uitlegging aan het Benelux-Gerechtshof te vragen.

Dit rechtscollege moet evenwel niet de nationale wetten uitleggen, zelfs zo daarin de bepalingen, door de Benelux-verdragen, overeenkomsten en protocollen gegeven, letterlijk zijn opgenomen ... doch enkel de bepalingen zelf van die verdragen, overeenkomsten en protocollen, van de bijlagen daarvan ... van de "model" of "type-wetten" - ten deze artikel 3, § 1, van de gemeenschappelijke bepalingen behorende bij de Benelux-Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

De Belgische wet heeft nochtans artikel 3, § 1, van de "gemeenschappelijke bepalingen", waarin het begrip "houder" staat vermeld, niet tekstueel overgenomen.

Immers, terwijl dit artikel 3, § 1, bepaalt : "De verzekering moet de burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekken van de eigenaar, van ieder houder, van iedere bestuurder van het verzekerde motorrijtuig en van iedere vervoerde persoon, zulks met uitzondering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van hen die zich door diefstal of geweldpleging de macht over het motorrijtuig hebben verschaft en van hen die, dit wetende, een dergelijk motorrijtuig zonder geldige reden gebruiken", luidt artikel 3, lid 1, van de Belgische wet van 1 juli 1956 : "De verzekering moet de burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekken van de eigenaar, van iedere houder en van iedere bestuurder van het verzekerde motorrijtuig, zulks met uitzondering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van hen die zich door diefstal of geweldpleging de macht over het motorrijtuig hebben verschaft".

Deze divergentie geeft evenwel ter zake niet, nu beide teksten hetzelfde begrip "houder" vermelden, het begrip nl. dat wij worden verzocht uit te leggen.

In dit opzicht is het van belang ontbloot, dat de Benelux-tekst de verplichting vermeldt ook de burgerrechtelijke aansprakelijkheid "van iedere vervoerde persoon" te dekken, terwijl de Belgische tekst dit niet doet.

Enig belang kan het daarentegen misschien wel hebben, dat de Benelux tekst van de verzekering uitsluit "hen die, dit wetende, een dergelijk motorrijtuig zonder geldige reden gebruiken", want het kan zijn dat aldus een nadere verduidelijking bij het begrip "houder" wordt gegeven.

✖

✖

✖

2° Het Hof van Cassatie formuleert zijn vraag van uitleg op een uiterst eenvoudige, men mag zelfs zeggen summiere wijze. Het bepaalt er zich bij ons te verzoeken "het begrip 'houders van het voertuig' nader toe te lichten".

Het lijkt mij voor de hand te liggen dat, zo wij ons ermee vergenoegden louter in het algemeen te antwoorden, met terzijdelating van het welbepaald uitleggingsprobleem dat aan het Hof van Cassatie wordt voorgelegd en onder verstrekking alleenlijk van een doctrinale definitie van het begrip, wij voor het nationaal rechtscollege dat ons raadpleegt niets nuttigs zouden doen en de opdracht niet zouden vervullen, waarmee het Verdrag van 31 maart 1965 ons heeft bekleed.

De memorie van toelichting bij dat Verdrag luidt :
"men kan nu eenmaal bezwaarlijk abstraheren van de feiten van het concrete geval die vaak ingewikkeld maar ook telkens weer anders zijn. Inderdaad zal men slechts met kennis van die omstandigheden in staat zijn om op juiste wijze het rechtspunt vast te stellen ... Volgens de bedoeling van de opstellers van het ontwerp zal het Beneluxhof dan ook niet mogen fungeren als rechtsacademie die leerstellingen opbouwt op grond van veronderstelde feiten".

In strijd met wat sommigen hebben kunnen menen wat de procedure betreft waarin de artikelen 177 E.E.G. en 150 E.G.A. voorzien, wordt het Europees Hof met het verzoek de uitlegging te geven die geboden is uit aanmerking van de welbepaalde aan het nationaal gerecht voorgelegde feiten geenszins verzocht de norm, waarvan de uitlegging vereist is, "toe te passen", en niet eenvoudig uit te leggen. Dezelfde bedenkingen moeten vanzelfsprekend gelden ten aanzien van de vragen die tot het Benelux-Gerechtshof worden gericht.

Niet lang geleden werd geschreven (1) : "De rechter is niet los van alle feitelijke betrokkenheid, doch met het oog op een concreet geval tot uitlegging geroepen, hoewel hij zich er rekenschap

---

(1) De jurisprudentie van het Hof van Justitie - Kritische bespreking van de uitleggingsmethoden - Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen - p. III-29 en 30, Luxemburg 1976

van dient te geven dat hij zich in alle verdere gevallen aan zijn uitlegging zal hebben te houden. Wanneer hij de zaak dus moet verwijzen naar een andere rechter die in zijn plaats tot uitlegging heeft over te gaan - bij voorbeeld langs de weg van artikel 177 EEG - zal hij die andere rechter ook in staat moeten stellen zijn plaats in te nemen - en hem volledig informeren, hem van de feiten in kennis stellen, hem precies op de hoogte stellen van het concrete probleem dat de uitleggingsvraag deed rijzen. Komt dat neer op een uitnodiging aan andere rechters - het Hof van Justitie - een norm toe te passen? Die vraag moet ontkennend worden beantwoord. Toepassing wil zeggen: aan de uitlegging van de norm en de vaststelling en beoordeling der feiten een welbepaalde consequentie verbinden, die het dictum van de uitspraak wordt. Het Hof van Justitie is in het kader van artikel 177 EEG nooit geroepen de feiten vast te stellen en te beoordelen en daaruit - ofwel zelfs uit de uitlegging welke het aan de rechtsregels zal geven - een conclusie te trekken. Men mag ... het Hof van Justitie .... niet verplichten om, met name in het dossier, naar de feiten te rechercheren.... De rechter moet dus zelf precies opgeven met betrekking tot welke feiten de uitleggingsvraag is gerezen".

Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen heeft meermaals eraan herinnerd, dat, om aan de nationale rechter een dienstige uitlegging te verschaffen, nadere inlichtingen omtrent het juridisch raam, omtrent de feiten der zaak, waarvoor een interpretatieprobleem rijst, noodzakelijk zijn (1).

In deze geest bepaalt artikel 6-5 van het Verdrag van 31 maart 1965: "De beslissing waarbij uitleg wordt gevraagd omschrijft de feiten, waarop de door het Beneluxhof te geven uitleg moet worden toegepast".

---

(1) Raadpl. o.m. de arresten van 12 juli 1979 - zaak 244/78 - en 10 maart 1981 - zaken 36 en 71/80.

Enkele overwegingen van het arrest van het Hof van Cassatie, en de aanhaling door dit Hof van de door de partijen voorgestelde middelen bezorgen ons aanduidingen die precies genoeg zijn, aangaande het "juridisch raam" en de feiten der zaak, om ons in staat te stellen onze uitleggingsopdracht te vervullen.

Deze feiten werden beknopt samengevat - ik moge er even aan herinneren - in de aanhef van deze conclusie.

✖

✖   ✖

Betekenis en draagwijdte van het begrip "iedere houder ... van het motorrijtuig"

Van wezenlijk belang dunkt het mij hier van meet af aan te beklemtonen - en wij zullen erop terugkomen - dat er onderscheid moet worden gemaakt tussen de toestand van een persoon die "houder" van het voertuig is en de toestand van diegenen die gewoon profijt of genot halen uit de voordelen of mogelijkheden welke het rijtuig kan verschaffen of die door een rechtmatige of onrechtmatige daad een eigenaar, bestuurder of houder toestaan zelf over het rijtuig te beschikken, het te gebruiken of het genot ervan te hebben.

Degene die in een door een derde persoon bestuurd rijtuig wordt vervoerd is in beginsel niet de houder van dat rijtuig ; ik zeg "in beginsel", want degene ter beschikking van wie het rijtuig is gesteld, o.m. door de eigenaar ervan, en die zich door een derde laat "voeren" is een houder ; dit is het geval voor een garagehouder die verzocht een rijtuig te repareren en na te gaan of het rijklaar is, zich met dit doel door een van zijn mecaniciens of chauffeurs laat voeren.

Het lijkt mij ook voor de hand te liggen, dat degene die aan de eigenaar of bestuurder van een rijtuig een luchtband, een wiel of zelfs papieren waarmee op de openbare weg gereden kan worden leent, ofschoon hij hun een bijstand, jazelfs een essentiële bijstand verstrekt, niet een "houder" van het rijtuig is, tenzij men de zin en de draagwijdte van dat begrip te enenmale verdraait.

Hij die aan de eigenaar, de bestuurder of de houder van het rijtuig nummerplaten leent waarmee deze bij de politie autoriteiten een schijn van regelmatigheid in het verkeer kan wekken, verstrekt voorzeker een wezenlijke bijstand, die trouwens eventueel, naargelang van de nationale wetgeving, een penale handeling van een mededader of medeplichtige kan opleveren ... Maar wordt niet, meen ik, een "houder". Natuurlijk, wanneer ik nu reeds deze bedenkingen geef loop ik vooruit - en men gelieve mij erom te verontschuldigen - op de conclusie die ik behoort te geven.

Toch zeg ik het onmiddellijk, want het Hof van Beroep te Gent, in zijn aan het toezicht van het Hof van Cassatie voorgelegde arrest, overweegt dat Rita Van Hootegem, die bij het ongeval om het leven kwam, "mede-houder" was van het rijtuig dat het ongeval veroorzaakte omdat zij in dat rijtuig had plaatsgenomen en omdat zij, hoewel wetende dat het niet verzekerd was, daarop de aan haar toebehorende nummerplaten had aangebracht.

De H. en Mw. Van Hootegem-Meirsman zijn van mening, dat onder "houder van het voertuig" dient te worden verstaan dat "de persoon die het houderschap heeft, door bepaalde materiële daden het kwestieuze voertuig in zijn feitelijk bezit dient te hebben en dat het aanbrenge van een nummerplaat, zonder welke andere daad ook, geenszins inhoudt dat daardoor wijlen Van Hootegem Rita houder geworden is van het voertuig".

Het Gemeenschappelijke Motorwaarborgfonds, hoewel het belang heeft bij de bevestiging van de uitlegging die het Hof van Beroep te Gent van het begrip heeft gegeven, stelt een voorzichtig antwoord voor dat, mijns inziens, evenmin tot goedkeuring van die uitlegging zou kunnen leiden.

Het is van oordeel dat "moet besloten worden dat "houder" in de zin van artikel 3, paragraaf 1, van de Gemeenschappelijke Bepalingen bij de Benelux-Overeenkomst betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, in de ruimste zin moet uitgelegd worden, nl. als een persoon die zonder passagier, eigenaar of bestuurder te zijn, de materiële beschikking over een motorrijtuig heeft, zonder dat daarbij een "animus" of bedoeling tot bezitten voor zichzelf vereist is".

Nochtans had het Fonds voorheen geoordeeld : "In de zaak die aanleiding gaf tot het stellen van de vraag om uitleg betreffende het begrip "houder", kon het Hof van Beroep te Gent wettelijk beslissen dat wijlen Mevrouw Rita Van Hootegem "mede-houder" was van het voertuig dat eigendom was van de heer Christiaan Delcour en dat deze laatste zelf bestuurde. Het Hof van Beroep stelde immers vast dat de nummerplaten van het voertuig van Mevrouw Van Hootegem op het niet-geïmmatriculeerd voertuig van de heer Delcour werden overgeplaatst en dat Mevrouw Van Hootegem daarna in de auto van de Heer Delcour had plaatsgenomen, waaruit volgt dat zij een feitelijke materiële macht over de auto van Delcour had (zij kon bijvoorbeeld op ieder ogenblik haar nummerplaten terugvragen, waarna de Heer Delcour waarschijnlijk zijn weg niet zou voortgezet hebben)".

De Benelux"wetgever" verstrekt ons weinig aanduidingen nopens het begrip "houder ... van het rijtuig".

Het enige bestaande element is een gedeelte van de gemeenschappelijke toelichting die bij de Benelux-Overeenkomst en haar bijlagen gevoegd werd, toelichting waarnaar de nationale wetgevers konden verwijzen en waarnaar zij hebben verwezen toen zij die Overeenkomst goedkeurden.

Daarin staat te lezen : "De verzekering heeft een zeer ruime strekking. In dit artikel wordt in de eerste plaats een nauwkeurige omschrijving gegeven van de personen wier aansprakelijkheid door de overeenkomst moet worden gedekt. De overeenkomst moet niet alleen de aansprakelijkheid van de eigenaar dekken (persoonlijke aansprakelijkheid, aansprakelijkheid voor degenen voor wie hij verantwoordelijk is en voor de zaken die hij onder zijn toezicht heeft), zij moet bovendien de aansprakelijkheid dekken van iedere gebruiker, die een ander is dan de eigenaar (bv. de huurder, de lener, de bewaarnemer) en ten slotte van iedere bestuurder".

Acht slaande op de Nederlandse tekst van dat gedeelte van de gemeenschappelijke toelichting, betoogt het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds : "De vertaling van "détenteur" in de Nederlandse tekst van de toelichting door "gebruiker", waar in de Gemeenschappelijke Bepalingen over "houder" wordt gesproken, de opsomming van een niet beperkte reeks voorbeelden in de toelichting, de aanhef van de toelichting bij artikel 3 die zegt dat de verzekering een zeer ruime strekking heeft, alsmede de aanduiding dat ook personen verschillend van de eigenaar, bestuurder en passagier, maar die het motorrijtuig gebruiken, bedoeld worden, verklaren dat de term "houder" in de ruimste zin moet geïnterpreteerd worden."

Die commentaren en verduidelijkingen doen ons natuurlijk niet genoeg gegevens aan de hand om op de gestelde vraag te kunnen antwoorden.

Dit lijkt mij trouwens niet verwonderlijk. Wanneer de opstellers van de Benelux-Overeenkomst en de daarbij behorende gemeenschappelijke bepalingen het begrip "houder" vermeldden, vonden zij niets uit, bewandelden zij geen nieuwe paden, maar hanteerden zij een courant begrip, jazelfs een gemeenrechtelijke notie, die in de drie rechten der Benelux Staten bekend is en waarvoor dus aan aanvullende toelichtingen geen behoefte was.

Er bestaat niet de minste reden om aan te nemen dat in die Overeenkomst en in haar bijlagen aan het begrip "houder" een betekenis en een draagwijdte werden toegekend, verschillend van die welke aan de drie Benelux Staten eigen en gemeen zijn, welke sedert eeuwen geregeld in die drie landen aangewend en ingeroepen worden en welke in hun doctrine en hun jurisprudentie gecommentarieerd en gepreciseerd werden.

Men is geneigd - en ik ben mij dat bewust - conclusies te trekken uit de zo vaak ingeroepen slagzin van de "specificiteit" van die of die bepaalde rechtscategorie - sociaal recht, strafrecht, belastingrecht ... en men zal er ongetwijfeld het Benelux recht aan toevoegen - om aan welbepaalde begrippen van het Burgerlijk recht - ons gemeen recht - of van het koop handelsrecht andere of afwijkende betekenissen en portées te geven.

Dat is natuurlijk niet uitgesloten, maar alvorens men die richting inslaat is het zaak aandachtig en degelijk na te gaan of de wetgever, zowel door zijn teksten als door de geest waarin hij legifereerde en door de doeleinden die hem voor ogen stonden, waarlijk aan gemeenrechtelijke begrippen betekenissen en portées heeft willen toekennen die verschillen van die welke zij in dat recht hebben.

Kennelijk zijn bij het probleem dat ons hier bezighoudt welbekende en precieze begrippen van gemeen recht - van burgerlijk recht - aan de orde : detentie, en de "verwanten" daarvan : eigendom, bezit ...

Niets, volstrekt niets biedt ons houvast om aan te nemen, dat het begrip "detentie" in de Benelux-Overeenkomst en haar gemeenschappelijke bepalingen een betekenis en een draagwijdte heeft gekregen die verschillen van die welke het in het gemeen recht van de drie Benelux Staten heeft.

Ik zal mij ertoe beperken, om die betekenis en die draagwijdte in herinnering te brengen, een paar auteurs aan te halen en moge zo vrij zijn mij op twee arresten van het Hof van Cassatie te beroepen.

Ik meen dat het nuttig is de doctrine van professor De Page tamelijk uitvoerig te citeren (1) :

"844. De la détention, ou possession précaire. - On appelle détenteur celui qui tient une chose avec la permission ou pour le compte d'autrui. Peut-être réalise-t-il l'élément matériel de la possession, le corpus : mais il lui manque l'élément psychologique, l'animus. En effet, s'il a la chose en mains, c'est uniquement en vertu d'un titre qui explique pourquoi il est et pourquoi il est laissé en possession, bien qu'il ne soit nullement propriétaire.

Voici les principaux détenteurs :

a) le locataire ou le fermier ; b) le métayer ; c) l'usufruitier ;
d) l'usager ; e) l'emphytéote ; f) le créancier gagiste ; f) le créancier saisissant ; h) le créancier antichrésiste ; i) le dépositaire ; j) le séquestre ; k) le commodataire ; l) les administrateurs du bien d'autrui, tels que mandataires (conventionnels ou légaux), tuteurs, maris, gérants d'affaires ; m) le vendeur avant la livraison.

Ajoutons-y certaines situations particulières :

n) le public n'a guère que la détention du chemin public (ou seulement du droit de passage), pour le compte de la commune ; o) les pauvres n'ont que la détention, pour le compte de la commission d'assistance publique, de l'immeuble qu'ils occupent gratuitement à titre de secours ; p) certains ordres religieux détiennent des bâtiments pour le compte de l'Etat.

---

(1) Traité, T. V, p. 752 et ss.

On remarquera que la liste des détenteurs est beaucoup plus longue que celle des possesseurs. Ceux-ci n'en sont pas moins plus nombreux, car ils comprennent la catégorie la plus importante, celle pour laquelle la protection possessoire fut vraisemblablement inventée : tous les propriétaires, et ceux qui croient l'être.

Observons aussi qu'une même personne peut se trouver simultanément possesseur et détenteur par rapport à un même bien : ce même bien, en effet, peut être l'objet de plusieurs droits différents. Supposons un immeuble grevé d'usufruit. Cet immeuble fait l'objet de deux droits simultanés : le droit de propriété du nu propriétaire, le droit d'usage et de jouissance de l'usufruitier. C'est ce dernier qui possède l'immeuble. Il le possède comme simple détenteur au regard de la propriété, qu'il s'interdit de prescrire, mais comme possesseur légal au regard de l'usufruit.

845. De la possession par l'intermédiaire d'autrui. -

Lorsqu'un bien est entre les mains d'un détenteur, il ne cesse pas pour cela d'avoir un possesseur légal. Ce possesseur, c'est celui de qui le détenteur tient la chose. C'est le propriétaire véritable, ou supposé tel : le bailleur, le nu propriétaire, le débiteur gagiste, le déposant, le prêteur, le mandant, le maître de l'affaire. Ce sont ces personnes qui pourront invoquer les avantages légaux de la possession : prescription, protection possessoire (ou art. 2279). Sans doute n'ont-elles plus le corpus possessionis, puisque les faits de possession ne sont pas accomplis par eux, mais par d'autres, - locataires, usufruitiers, emprunteurs, etc. Mais ils ont l'*animus domini*, l'intention de conserver la chose pour eux. Et cet élément intentionnel a fini par prédominer. Si curieux que cela paraisse dans une matière dont le point de départ est essentiellement concret, l'élément intentionnel, l'*animus*, l'emporte dans l'analyse de la possession sur l'élément matériel, le corpus. Il sera possible de posséder légalement par l'intermédiaire d'autrui, *animo suo, corpore alieno* ; inversement, de détenir légalement pour le compte d'autrui ..."

De memorie, ingediend namens de H. en Mw. Van Hootegem, vermeldt zeer ad rem Cassart, Bodson en Pardon die, in hun werk "L'assurance automobile obligatoire" (p. 129), met correcte toepassing van de leer van professor De Page, t.a.v. het begrip "houder" in de Belgische wet van 1 juli 1956, welk begrip hetzelfde is als in de Benelux-Overeenkomst, schrijven :

"Responsabilité de tout détenteur. - Ce terme juridique qui apparaît pour la première fois dans la loi du 1er juillet 1956 et que les polices antérieures n'avaient point l'habitude de mentionner est particulièrement bien choisi lorsqu'on y réfléchit.

En fait, il s'agit de protéger quiconque non seulement conduit le véhicule, et pour cela l'expression tout conducteur a été mentionnée, mais encore quiconque tient sous sa main une chose avec la permission ou pour le compte d'autrui ...

L'on peut dire que l'expression dans son ensemble tout détenteur ou tout conducteur couvre n'importe quelle personne qui détient un instant le véhicule, en garde un instant le corpus, même s'il n'a pas l'intention de posséder le véhicule.

Seront donc couverts :

- a) celui qui loue une auto sans chauffeur ;
- b) celui qui demande à son patron, à son ami, à son parent l'usage du véhicule pendant quelques heures ou quelques minutes ;
- c) le garagiste qui répare et essaye le véhicule qui lui est confié ;
- d) l'intermédiaire qui, chargé de le vendre, essaye le véhicule ou le présente à la clientèle ;

e) le gardien du parking à qui les clefs ont été remises et qui manoeuvre l'auto en vue de faciliter le départ d'un autre véhicule ;

f) éventuellement la police locale qui déplace un véhicule parké illégalement et le transporte ;

g) dans certains clubs sportifs, il a été parfois invoqué l'usage suivant lequel les divers membres, très intimes les uns avec les autres, pouvaient réciproquement s'emprunter leurs véhicules, sans y être autorisés expressément et préalablement.

Si tel est le cas et si visiblement, celui qui s'empare du véhicule n'a pas une intention d'acquéreur, on n'use pas de violence, il sera visiblement couvert."

Het "Répertoire de droit civil Dalloz" (1) verschafft zeer nuttige preciseringen aangaande het begrip "detentie" :

"64. La détention, ou possession précaire ne se distingue extérieurement pas de la possession. Le corpus du détenteur peut être constitué par les mêmes éléments que ceux qui fondent une possession au sens strict. La différence résulte de ce que le détenteur ne détient pas avec l'intention de se comporter comme le titulaire du droit réel qu'annonceraient ses agissements ; il n'a pas l'animus rem sibi habendi ; il détient pour le compte d'autrui.

65. Ceci ne veut pas dire qu'il ne détient pas la chose dans son intérêt. Un locataire jouit de la chose dans son intérêt. Un locataire jouit de la chose dans son intérêt personnel (V. supra n° 12) ; c'est pour lui d'abord qu'il la détient et qu'il en use ; lorsqu'on dit qu'il détient pour le compte du bailleur, on considère uniquement

---

(1) Mise à jour 1981. Tome V, V° POSSESSION.

alors la possession proprement dite et l'on signifie qu'il y a, de la part du bailleur, possession corpore alieno, par le truchement de son locataire.

66. Si le locataire prétendait qu'il a entendu se comporter comme un possesseur, qu'il a eu l'*animus possidendi*, on refuserait de le croire. Son titre de locataire contredirait sa prétention. La protection possessoire lui sera refusée parce que le premier examen révèle qu'il n'a le *corpus* sur la chose que parce qu'il en est locataire, c'est-à-dire en vertu d'un titre exclusif de sa prétention. La situation sera la même pour un emprunteur, un dépositaire, un voiturier, un mandataire chargé de vendre ... Ainsi à la différence de la possession, qui se présente d'abord comme un état de fait, la détention apparaît aussitôt comme une situation fondée en droit. Le détenteur est celui qui exerce sur la chose d'autrui des actes de garde, de conservation, de maniement, d'usage, de jouissance ou de transformation en vertu d'un titre qui l'y habilite.

67. Ce titre peut être conventionnel, judiciaire ou légal. Le locataire, le séquestre, le mari commun en biens sur les propres de sa femme, offrent un exemple de chacun de ces types".

In het merkwaardig werk van Asser (1) wordt einaar gestreefd nauwkeurig de grenslijn te trekken tussen bezit en detentie in het Nederlands recht.

Na met critische geest het onderwijs van Von Savigny, Scholten, Ihering en Meijers te hebben onderzocht, preciseert de schrijver : "Wij kunnen uit het voorgaande de conclusie trekken, dat noch de wil, noch de omstandigheid, dat men de zaak onder zich heeft krachtens een rechtsverhouding tot een ander, een goed criterium vormen voor het onderscheid tussen bezit en detentie. Meijers heeft daarom - zoals wij zagen - in

---

(1) Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht - Zakenrecht - Algemeen Deel - Tiende druk - Bewerkt door Mr. J.H. Beekhuis - Zwolle - 1975 - p. 95-97.

het Ontw. B.W. beide criteria vermeden : of iemand een goed houdt voor zichzelf dan wel voor een ander moet op grond van uiterlijke feiten naar verkeersopvattingen worden beoordeeld, zij het met inachtneming van de regels vervat in de artt. 3.5.3-3.5.5. en overigens op grond van uiterlijke feiten. Met het laatste is bedoeld dat een interne wil om als eigenaar op te treden voor het zijn van bezitter van geen betekenis is. Het zijn uiterlijke feiten, waaraan in het verkeer een erkenning als bezit geknoopt wordt, die voor het zijn van bezitter beslissend zijn, al zijn dit feiten die in de regel op het bestaan van een animus domini wijzen (Toel. Ontw. Meijers ad art. 3.5.2., 2e alinea).

Of men bezitter dan wel houder is, hangt overigens niet uitsluitend af van feitelijke omstandigheden, maar ook van omstandigheden van juridische aard. De Nederlander, die in Frankrijk een zaak verkoopt, terwijl op de koopovereenkomst het Franse recht van toepassing is, zal rechtens geacht worden voor de koper te houden, omdat in het Franse recht de eigendom reeds overgaat door de koopovereenkomst ; is de koop in Nederland gesloten, dan zal hij echter geacht worden voor zichzelf te houden. Men verg. ook H.R. 4 Dec. 1953, N.J. 1954, 374, A.A. 1954-55, p. 142 (geen bezitsovergang aangenomen, nu de overeenkomst, waarop deze zou moeten steunen, nietig was). Zie uitvoeriger Beekhuis, W.P.N.R. 4461 en 4462.

Hij die voor een ander houdt, kan op zijn beurt de zaak doen houden door een derde.

Op deze mogelijkheid wordt gewezen door Meijers, Toel. B.W., p. 230. De huurder van een auto behoeft deze niet steeds zelf onder zich te houden. Hij kan haar stallen bij een garagehouder, die de auto voor de huurder houdt. Of een committent kan goederen laten inkopen door een commissionair, die op zijn beurt de tussenkomst van een ander commissionair inroept. In deze gevallen bestaat er houderschap in de tweede graad. Bij de bezitsverkrijging, speciaal bij de verkrijging door

traditio brevi manu en constitutum possessorium, zal deze figuur nog ander in ogenschouw worden genomen".

De memorie van de partijen Van Hootegem en Meirsman vermeldt het werk "Nederlands recht in kort bestek", opgesteld onder de redactie van professor Bakels, waarin staat te lezen (blz. 186) :

"Van bezit moet houderschap of detentie worden onderscheiden. Men is houder van een zaak indien men over die zaak feitelijke macht heeft krachtens een rechtsverhouding tot een ander. Houder is bij voorbeeld de huurder en de bruiklener.

Iemand kan tegelijkertijd houder en bezitter zijn : een erfpachter is enerzijds houder, want hij heeft de zaak krachtens een rechtsverhouding tot de eigenaar onder zich, maar tevens is hij bezitter van het erfpachtrecht".

Het Hof van Cassatie besliste in zijn arrest van 6 november 1975 (1) :

"In de zin van artikel 3 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen is houder van het verzekerde voertuig, met uitzondering van het geval dat hij zich door diefstal of geweldpleging de macht over het motorrijtuig zou hebben verschaft, hij die zonder eigenaar of zonder noodzakelijk bestuurder te zijn van het verzekerde voertuig daarover materieel beschikt".

---

(1) Arr. Hof v. Cass. 1975, 308.

In het arrest van 4 mei 1972 (1) had het Hof gepreciseerd :
"Detentie vereist niet dat hij die een zaak onder zich houdt, de wil bezit om deze zaak voor zich te houden".

CONCLUSIES

Het is begrijpelijk dat sommigen het wijs achten dat aan de persoon die plaats heeft genomen in een rijtuig waarvan hij wist dat het niet verzekerd was, die zijn eigen nummerplaten aan de eigenaar, bestuurder van dat rijtuig heeft overhandigd om hem in staat te stellen te gaan rijden zonder direct risico voor een politieel ingrijpen, een verhaal tot vergoeding, zo er een ongeval plaatsgrijpt, bij het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds moet worden ontzegd.

De reden en de verantwoording van dat gevoelen kunnen kennelijk niet zijn dat hij die zich zo onvoorzichtig en laakbaar heeft gedragen de houder van het rijtuig, in de zin van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, van de wet van 1 juli 1956 en van de Benelux-Overeenkomst was ... maar wel dat zijn onvoorzichtigheid, zijn karakterloosheid, zijn lichtzinnigheid hebben geleid tot het ongeval dat de oorzaak van de schade is, en tevens dat hij zich niet heeft bekreund om de politiewetten en om de veiligheid van de derden.

Men zou begrepen hebben dat het Hof van Beroep zou gepoogd hebben het recht van verhaal door de ouders van het onvoorzichtig en lichtvaardig slachtoffer (dat overleden is) uit te sluiten op grondslag van die beschouwingen - mits deze natuurlijk een beslissing in die zin op grond van rechtsregels hadden kunnen rechtvaardigen - maar niet door een ontarding, verdraaiing of vervalsing van het begrip van het Beneluxrecht "houder ... van het rijtuig", welk begrip ook datgene van de wet van 1 juli 1956 is.

---

(1) Arr. Hof v. Cass., 1972, 830.

1° "Houder ..." is een begrip in onze nationale rechten - inzonderheid in de regels en beginselen m.b.t. de goederen - waarvan op geen enkele grond valt aan te nemen dat de Benelux-Overeenkomst en haar gemeenschappelijke bijlagen hebben willen afwijken. Aan dat begrip moeten dus de zin en de draagwijdte worden gegeven welke het in die nationale rechten heeft.

2° Het "houden" is verwant aan, maar niettemin verschillend van het "bezit".

"Houder" is diegene die een zaak onder zich houdt, die een zaak bezit met het verlof of voor de rekening van een ander, die aldus materieel over die zaak beschikt - die deze in handen heeft - onder preciaire voorwaarden, maar die niettemin het meesterschap over de zaak heeft zonder dat hij evenwel aan de rechten, i.h.b. van de bezitter of de eigenaar, afbreuk mag doen. Diegene die door geweld, bedrog, misbruik - inzonderheid door het plegen van een misdrijf - een zaak in zijn bezit heeft gekregen is nochtans niet de "houder" daarvan.

Het "houden" ("detentie") is gewis verwant aan het "bezit", maar, anders dan het bezit dat zich in de eerste plaats voordoet als een feitelijke staat, treedt het houden dadelijk naar voren als een situatie die op het recht stoelt. De houder is hij die op andermans zaak daden van bewaking, bewaring, behandeling, gebruik, genot of transformatie uitvoert krachtens een titel die hem daartoe machtigt. Deze machtiging kan uitdrukkelijk, stilzwijgend of impliciet zijn ... jazelfs eventueel verondersteld worden of uit een zaakwaarneming blijken ... maar zij moet bestaan.

Het houden is ten aanzien van het bezit "van een lagere orde" - hoewel zowel het ene als het andere een meesterschap verlenen. Het houden leidt niet speciaal tot eigendom, hetzij onmiddellijk of door verkrijgende verjaring.

Wanneer hij de zaak in handen heeft gedraagt de houder zich niet als eigenaar of met het voornemen zodoende de eigendom ervan te verkrijgen. Gemeenlijk wordt er dan ook geschreven, dat, zo de houder het "corpus" in handen heeft, hij niet de "animus" heeft die aan de bezitter eigen is.

Laten wij nog preciseren dat, terwijl de houder materieel "bezit", het zo kan zijn dat de bezitter alleen maar bezit langs een andere persoon om.

Een houder in de zin van onze nationale rechten en bijgevolg ook van artikel 3, paragraaf 1, van de gemeenschappelijke bepalingen behorende bij de Benelux-Overeenkomst, is onbetwistbaar degene die van zijn vriend, verwante, werkgever of aansteller het gebruik heeft ontvangen van een wagen zodanig dat hij daarover voor zijn vermaak, zijn vrije tijd, zijn persoonlijke bezigheden kan beschikken. Wanneer hij die wagen bestuurt is hij natuurlijk tegelijkertijd "bestuurder" en "houder" in de zin van die gemeenschappelijke bepalingen. Wanneer het rijtuig tot zijn beschikking is zonder dat hij het bestuurt, is hij slechts houder ervan, zoals hij ook houder blijft wanneer hij aan een derde toestaat het te besturen, want dit verlot doet hem niet het "meesterschap" verliezen dat hem door de eigenaar is verleend.

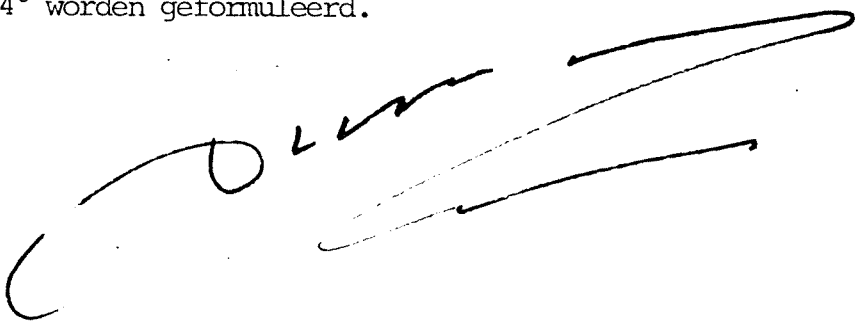
"Houder" zijn tevens diegene die een wagen zonder chauffeur huurt - hij heeft het meesterschap - en de garagehouder die het hem toevertrouwd rijtuig repareert en een proefrit ermee maakt.

3° Geen "houder" is kennelijk hij die de eigenaar van het rijtuig, de bestuurder of de ware "houder" ervan in staat stelt het rijtuig te gebruiken hetzij rijdend of zelfs gestationeerd, door hem met dat doel een wiel, een luchtband, een inschrijvingsbewijs, een accu ... te bezorgen. Zodoende immers verricht die derde gewis daden van bijstand of zelfs van medewerking opdat de eigenaar, de bestuurder of zelfs de werkelijke houder over het rijtuig kan beschikken zoals het recht van eigendom, van houderschap of van besturen het mogelijk maken ... maar die derde heeft niet het "corpus" tot zijn beschikking,

hij heeft het rijtuig niet onder zijn meesterschap, hij is geen houder uit kracht van een titel van houderschap.

4° Hetzelfde doet zich vanzelfsprekend voor wanneer een derde, zoals de dochter van de echtgenoten Van Hootegem-Meirsman, de eigenaar die het ongeval veroorzaakte, heeft in staat gesteld, gelijk is casu, zijn rijtuig op de openbare weg te besturen door hem de nummerplaten van haar eigen wagen te lenen, ook al heeft zij - welke omstandigheid trouwens aan het begrip "houden" vreemd is - in dat rijtuig plaatsgenomen, wetende dat de burgerrechtelijke aansprakelijkheid niet gedekt werd door een verzekeringscontract.

Ik stel voor bij het beantwoorden van de vraag van uitleg, voorgelegd door het Hof van Cassatie, ons te laten leiden door de twee beginselen, hier te voren onder 1° en 2° vermeld, waarbij die beginselen worden toegelicht - om een dienstig antwoord te kunnen verstrekken - door bij wijze van voorbeeld gegeven preciseringen van de aard van diegene die onder 3° en 4° worden geformuleerd.

Brussel, 5 november 1981

F. DUMON